

28. РГАДА, ф. 210. Разрядный приказ. Столбцы Белгородского стола, д. 1027, л. 82.
 29. РГАДА, ф. 210. Разрядный приказ. Столбцы Московского стола, д. 99.
 30. Самбикин Д. Валуйский Успенский монастырь / Д. Самбикин // Воронежские Епархиальные ведомости. – 1869. – № 20. – С. 807–827; – № 21. – С. 868–886;
 31. Самгина Е. И. Служилое землевладение и землепользование в Чернском уезде в первой половине XVII в. / Е. И. Самгина // Новое о прошлом нашей страны. Сборник памяти академика М. Н. Тихомирова. – М., 1967. – С. 264–276.
 32. Слюсарский А. Г. Социально-экономическое развитие Слобожанщины XVII – XVIII вв. / А. Г. Слюсарский. – Х., 1964. – 460 с.
 33. Смолич И. К. Русское монашество. Возникновение. Развитие. Сущность. (988 – 1917) / И. К. Смолич. – М.: Церковно-научный центр «Православная Энциклопедия», 1997. – 242 с.
 34. Сопин П. А. Орехово / П. А. Сопин // Звезда (Валуйки). – 1974. – № 2.
 35. Токмаков И. Успенский Пристанский под Валуйками монастырь / И. Токмаков // Воронежские Епархиальные ведомости. – 1883. – № 6. – С. 35–70.
 36. Успенский Пристанский под Валуйками монастырь // Прибавления к Воронежским епархиальным ведомостям. – 1883. – № 6. – С. 162–165.
 37. Шкрибитель Е. А. Роль Святогорского монастыря в экономическом развитии Подонцовья в XVI–XVIII вв. / Е. А. Шкрибитель // Былые годы. – 2012. – № 2. – С. 15–21.
 38. Щепетов Н. К. Сельское хозяйство в вотчинах Иосифо-Волоколамского монастыря в XVI в. / Н. К. Щепетов // Исторические записки. – 1948. – № 18. – С. 92–147.

Сергій Кушнарєв

ДО ПИТАННЯ ПРО МОНАСТИРСЬКУ КОЛОНІЗАЦІЮ СЕРЕДНЬОГО ПООСКІЛЛЯ В XVII СТ. (НА ПРИКЛАДІ ВАЛУЙСЬКОГО УСПЕНСЬКОГО МИКОЛОПРИСТАНСЬКОГО МОНАСТІРЯ)

У статті розглядаються особливості землеволодіння, господарського розвитку та роль Валуйського Успенського Миколопристанського монастиря в колонізації Середнього Пооскілля в XVII ст.

Ключові слова: *вотчина, колонізація, монастир, помістя, Середнє Пооскілля.*

Sergei Kuschnarev

ON THE ISSUE OF MONASTERY COLONIZATION OF SREDNIEIE POOSKOLIE IN THE XVIIth CENTURY (BY EXAMPLE OF VALUISKY NICHOLOPRISTANSKY ASSUMPTION MONASTERY)

This article deals with specifics of husbandry, household development, as well as the role of Valuisky Nicholopristsansky Assumption Monastery in the colonization of Srednieie Pooskolie in the XVIIth century.

Key words: *ancestral land, colonization, monastery, patrimony, Srednieie Pooskolie.*

УДК 94:352.07(477.51 - 25)"17"

Ганна Доманова

КОНФІРМАЦІЙНІ УНІВЕРСАЛИ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ ЧЕРНІГІВСЬКОМУ МАГІСТРАТУ

У статті представлені тексти конфірмаційних універсалів Генеральної військової канцелярії 1734 та 1746 рр., наданих Чернігівському магістрату з метою підтвердження його прав та привілеїв.

Ключові слова: *Українська козацька держава, Магдебурзьке право, Чернігівський магістрат, Генеральна військова канцелярія, конфірмаційний універсал.*

У Чернігові протягом 1623 – 1785 рр. існував магістрат – орган станового міщанського самоврядування на магдебурзькому праві. Для підтвердження самоврядного статусу міщанської громади королівський, а згодом царський уряд та Генеральна військова канцелярія надавали конфірмаційні привілеї, грамоти та універсали. Перші привілеї, які забезпечили самоврядний статус міста, були надані польськими королями Сигізмундом III у 1623 та 1625 рр., Владиславом IV у 1624 і

1634 рр. та Яном Казимиром у 1650 р. Власне, привілей Сигізмунда III від 27 березня 1623 р. поклав початок становому міщанському самоврядуванню на магдебурзькому праві в Чернігові. Згодом Чернігівський магістрат у 1655, 1660, 1666 та 1690 рр. отримав 4 конфірмаційні царські грамоти. Крім того, відомо і 2 універсали Генеральної військової канцелярії 1734 та 1746 рр., надані Чернігівському магістрату, що за своєю природою належать до конфірмаційних та оборонних. Універсали Генеральної військової канцелярії – це останні конфірмації отримані Чернігівським магістратом. На жаль, оригінали привілеїв, грамот та універсалів не збереглися, але як законодавчі акти вони активно копіювалися сучасниками і нащадками й відтак розсосереджені у різних фондах архівосховищ України [5 – 10].

Показчик королівських привілеїв, царських грамот та гетьманських універсалів Чернігівському магістрату увійшов до виданого 2003 р. з нагоди 500-річчя запровадження магдебурзького права в Чернігові збірника матеріалів «Місцеве самоврядування та статутне право в Україні» [4]. Крім того, історії архіву Чернігівського магістрату авторкою була присвячена окрема розвідка, в якій розглянуто особливості збереження магістратської документації протягом XVIII – XX ст. [3]. Головна увага була приділена законодавчим та публічно-правовим актам – королівським привілеям, царським грамотам, універсалам гетьманів, полковників та Генеральної військової канцелярії.

Свого часу частина документів законодавчого характеру Чернігівського магістрату була опублікована. Зокрема, жалувані грамоти царів Олексія Михайловича та Івана і Петра Олексійовичів Чернігову на підтвердження прав міщанської спільноти 1655 та 1690 рр. побачили світ на сторінках видань кінця XIX – початку XX ст. [1; 2]. Після тривалої перерви, наприкінці XX – на початку XXI ст., було розпочато видання пам'яток магдебурзького права. Завдяки зусиллям вчених В. Андрейцева, В. Ульяновського та В.Короткого у 2000 р. було оприлюднено «Корпус магдебурзьких грамот українським містам: два проекти видань 20-х – 40-х років XX століття», до якого увійшов конфірмаційний привілей Чернігову короля Яна Казимира від 1 липня 1650 рр. [11].

Конфірмаційні універсали Генеральної військової канцелярії від 11 грудня 1734 та 19 березня 1746 рр. понад сто років зберігалися в архіві Чернігівського магістрату. Про це 1852 р. повідомляв відомий краєзнавець, редактор «Черниговских губернских ведомостей» М. Білозерський, який був «командирован в архив Черниговского городского магистрата, для разсмотрения грамот, актов, и книг прежних лет» [9, арк. 1–3]. Надалі їхня доля не відома, але копії, зроблені власноруч М. Білозерським, були виявлені у складі його особового фонду, що зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського НАН України (далі – ІР НБУВ) [9, арк. 5–8].

У документальній колекції О. Лазаревського «Материалы для истории городских поселений в Малороссии», що також зберігається в ІР НБУВ у фонді «Літературні матеріали», наявні копії цих конфірмацій, датовані 1754 р., які були зроблені за наказом Генеральної військової канцелярії [5, арк. 105 зв.–112].

Наприкінці липня 1762 р. на прохання вїта М. Шарого з урядовцями магістрату для «лучшей осторожности и сохранении оригинальных видов» писарем полкового суду Семеном Стаїнським також були зняті копії даних універсалів [7, арк. 1–2]. Нині вони зберігаються у рукописному збірнику копій королівських привілеїв, царських грамот та гетьманських універсалів Чернігову в документальній колекції Університету Св. Володимира в ІР НБУВ. Збірка законодавчих та публічно-правових актів Чернігівського магістрату майже не ушкоджена, збереглися рештки червоної воскової печатки. Чинність копій засвідчили чернігівський полковник П. Милорадович, представники полкової старшини та судові писарі [7, арк. 59].

Обидва універсали, надані на прохання чернігівських вїтів Й. Титовича та К. Каневського, мають конфірмаційний характер щодо маєтностей, земельної власності магістрату. Останній, між іншим, стверджує, що «оный магистрат отныне состоит в особливом ведомстве Генеральной войсковой канцелярии». До речі, універсал 1746 р. містить згадку про те, що у 1741 р. був виданий аналогічний універсал «по челобиттю бывшего вояты черниговского Йосифа Титовича с прочими магистратскими» [7, арк. 2–3]. На жаль, цей документ не зберігся, але, ймовірно, саме він ліг в основу універсалу 1746 р.

Тексти конфірмаційних універсалів Генеральної військової канцелярії від 11 грудня 1734 р. та 19 березня 1746 р. подаються згідно правил передачі тексту кириличних документів XVI – XVIII ст. популярним методом, опрацьованих В. Страшком. Вони друкуються мовою оригіналу зі збереженням усіх фонетичних та стилістичних особливостей. Без застережень доповнено скорочені слова, внесено

у рядок виносні літери. Суцільні тексти розбито на абзаци та речення і відповідно проставлено розділові знаки.

Джерела та література:

1. Акты по истории землевладения в Малороссии (1630–1690) /Сообщил А. Лазаревский //Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца. – К., 1890. – Кн. 4. – С. 126–135.
2. Генеральное следствие о маетностях Черниговского полка 1729 –1730 гг. / Под ред. Н.В. Василенко – Чернигов: Редакция “Земского сборника Черниговской губернии”, 1908. – С. 352–360.
3. Доманова Г. Історія архіву Чернігівського магістрату / Г. Доманова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. – Вип. 27. – Серія: Історичні науки. – № 2. – Чернігів, 2004. – С. 27–32.
4. Доманова Г. Королівські привілеї, царські грамоти та гетьманські універсали Чернігівського магістрату / Г. Доманова // Місцеве самоврядування та статутне право в Україні: збірка матеріалів. – Чернігів: Чернігівські обереги, 2003. – С. 53–60.
5. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського НАН України (далі – ІР НБУВ), ф. I, спр. 54484–54662, арк. 19 зв.–112.
6. ІР НБУВ, ф. VIII, спр. 2270–2319, 289 арк.
7. ІР НБУВ, ф. VIII, спр. 2320–2333, 59 арк.
8. ІР НБУВ, ф. VIII, спр. 2334–2369, 128 арк.
9. ІР НБУВ, ф. 204, спр. 35, 22 арк.
10. ІР НБУВ, ф. VIII, спр. 233, арк. 40–48 зв.
11. Корпус магдебурзьких грамот українським містам: Два проекти видань 20-х – 40-х років ХХ століття. – К.: Прайм, 2000. – С. 70–75.
12. Страшко В. Правила передачі тексту кириличних документів XVI – XVIII ст. дипломатичним і популярним методами та рекомендації для застосування цих правил у виданнях наукового і науково-популярного типів / В. Страшко. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства НАН України, 1992. – 24 с.

Конфірмаційний універсал Генеральної військової канцелярії 11 грудня 1734 р.

По указу ея императорскаго величества самодержици всероссійской, и протчая, и протчая, и протчая.

Полковниковъ черниговскому з старшиною полковою, такожъ того полку сотникамъ и всѣмъ кому о томъ вѣдати надлежатиметь, чрезъ сіе обявляється. Сего декабра 4 дня намъ генералу лейтнанту сенатору и кавалеру святого Александра и гвардії подполковнику, и ея императорскаго величества генералу адютанту князю Шаховскому¹ при доношеніи своем майстрату Черниговского войтъ Иосифъ Титовъ² з майстратомъ презентоваль предостойнѣйшіе високомонаршіе блаженніа и вѣчнодостойніа памяти великого государя царя и великого князя Алексѣя Михайловича³ самодержца всероссійскаго грамоти 7163 и 169 годовъ. «1» На потверждение правъ и привиліевъ, и сводъ от королей полских наданныхъ. «2» С обнадеживаніемъ милостивого государева жалованя и незабвенного навсегда призрачїя войтамъ черниговскимъ з майстратомъ и всему посполству всемилостивѣйше жалованніе, да прежде бывшихъ гетмановъ унѣверсали. Два гетмана Ивана Бруховецкого⁴: «1» потвердителнїй, на права и привилїа, и волности магдебурскїа, такожъ на озера, млини, шинки и инніе мѣскїе на ратушь доходи юля 6; «2» августа 3 на млинъ Погорѣлого на Бѣлоусе⁵ рецѣ с тѣмъ предложеніемъ, чтобъ ревизори войсковїе в держане того млина жадной перешкоди и трудности не чинили, на ратушь, войтовѣ черниговскому, 1663 году данніе; «3» гетмана Ивана Самойловича⁶ 1672 году по грамотѣ царского величества потвердителнїй на всѣ права и привилїа, да на село Петрушинъ⁷, на озера мѣскїе и перевозъ на рецѣ Деснѣ⁸, земли волокъ тридцать так тежъ на млини: «1» на рецѣ Бѣлоусѣ Погорѣлнїй, «2» на рецѣ Стрижнѣ⁹ Ялоцкого к ратуше, а на войтовство черниговское земли пашенной волокъ двадцать, до того села Свинь¹⁰, Киселовка¹¹, Березанка¹² со всѣми к нимъ принадлежитостми, и озеро Почилскъ¹³. На бурмистров земли волокъ дванадцать и село Хмелница¹⁴, да на писара волокъ чтири; «4» унѣверсал бившого гетмана измѣнника Мазепи¹⁵ на права и суда магдебурскїе, и на село Петрушинъ к ратуше, такожъ на вишепоказанной перевозъ и млини на Бѣлоусе и Стрижнѣ с озерами, волоками и со всѣми пожитками. Да жалованную предостойнѣйшую высокославнїа памяти ихъ величествъ великихъ

государей царя и великого князя Иоанна Алексѣевича¹⁶ и Петра Алексѣевича¹⁷ императора самодержцевъ всероссійскихъ 7198 году грамоту в которой показано: означеннымъ селу Петрушину, перевозу и млинамъ на Бѣлоусе, Погорѣльному, а другому на рецѣ Стрижнѣ Ялоцкого с озерами, волоками, санными покосами и другими принадлежностями по силѣ листу показанного гетмана Мазепи быть за ратушею Черниговскою во вѣчномъ владѣніи, и имѣ войту с мѣщанами имѣть волное употребленіе по силѣ означенныхъ високомонаршихъ грамотъ и королевскихъ привилій, и нѣ кому з старшинъ чрезъ право магдебургское к своему суду не притягать. И унѣ версаль гетмана Ивана Скоропадского¹⁸ в которомъ село Петрушинъ со всѣми угодіи, млинъ Погорѣловскій, перевозъ на рецѣ Деснѣ, помѣрное, ваговое и торговое к ратуши; а села Свинѣ, Березанку и Киселювку на войта, а село Хмелницѣ бурмистрамъ утверждено в безпрепятственное владѣніе, да вновь село Суличевку¹⁹ опредѣлено до ласки войсковою. Да при томъ оной войтъ Титовъ с майстратовими сказкою показали, что млинъ Ялоцкий и санный покосовъ немало, такожъ грунта и другіе угодія по ограниченню дозорца Германа Цеханова²⁰, подсудка смоленского, и привиліями королей польскихъ Жигмунта²¹ и Владислава²² утвержденными /:которое именно по урочищамъ в грамотѣ 7198 году показано:/, кирпичніе и протчіе заводы за разныхъ владѣльцовъ отойшли, и в лѣсъ Любецкій владеѣльци жъ недопускаетъ невѣдомо для чего, что все по той грамотѣ в волное употребленіе войту черниговскому з майстратомъ укрѣплено, а на показанніе права, привилія, да на село Петруши, млинъ на Бѣлоусѣ рецѣ Погорѣлого з озерами и сѣнокосами, ваговое от прудовъ на ратушѣ, а особливо на войтовство, на селца Свинѣ, Березанку и Киселювку, да на бурмистровъ надлежащее село Хмелницу во владеніи ихъ нинѣ имѣющіеся. Просиль онъ Титовъ з войсковою Енералной канцеляри²³ унѣ версальной конфирмаціи.

Мы прето, генераль лейтантъ, сенаторъ и кавалеръ святого Александра лейбгвардіи конного полку подполковникъ, и ея императорского величества генераль адютантъ с присутствующими войсковою Енералной канцеляріи членами принявши его, войта черниговского Иосифа Титова, прошения за ихъ всегдашнюю ко всероссійскому ея императорского величества престолу вѣрность, имѣючи же власть по силѣ премошнѣйшой ея императорскаго величества високомонаршой грамоти засобственною ея императорскаго величества рукою во объявленіе генеральной малороссійской старшинѣ и всяму малороссійскому народу присланной, в которой всемилостивѣйше повелено намъ, генералу лейтанту, сенатору и кавалеру с присутствующими войсковою Енералной канцеляріи членами всякіе в Малой Россіи которіе до уряду гетманского правленія и до войсковою команды принадлежать, дѣла управлять по прежнимъ указамъ и инструкціямъ даннымъ прежде бившимъ гетманамъ. Велѣли ему войту Иосифу Титову по силѣ вишозначенныхъ високомонаршихъ премошнихъ грамотъ и гетманскихъ унѣ версаловъ в потвержденіе прежнихъ майстрату Черниговскому правъ, привиліевъ и волностей магдебургскихъ, такожъ для спокойнѣйшого владѣнія селомъ Петрушиномъ, перевозомъ на рецѣ Деснѣ, мелницею на рецѣ Погорѣлого о двохъ каменяхъ, рыбными ловлями и санными покосами, якъ в грамотѣ 7198 году именно показано, да ваговимъ от пудовъ на ратушѣ, а на чинъ войтовства селами Свинѣ, Березанкою и Киселювкою, на содержаніе же себе бурмистромъ селомъ Хмелювкою, войтовѣ черниговскому Иосифу Титову с майстратомъ видать з Войсковою Енералной канцеляріи унѣ версаль, чрезъ которій позволяется тими всѣми вишепоказанными маетностями, млинами и другими угодіями владѣть ему войту з майстратомъ безъ препятственно. Такъ, даби полковникъ черниговскій з старшиною полковою и сотниками во владѣніи тихъ сель, грунтовъ и протчихъ угодій, и в отбиранию с оныхъ всякихъ пожитковъ, а з млина розмѣровихъ приходовъ ему войту з майстратомъ ни малѣйшой не важился чинити трудности и перешкоди. Пилно предлагается, а о протчихъ млинахъ, грунтахъ и другихъ угодіяхъ в високомонаршой 198 году грамотѣ показанныхъ, и о недопущаню вездѣ в лѣсъ Любецкій, и о протчемъ /:о чомъ онъ войтъ сказкою объявилъ, что в разніе поотходили владѣнія:/ впрядь надлежащее разсмотреніе и опредѣленіе учинено будетъ. Данъ в Глуховѣ²⁴, декабря 11 дня, 1734 году.

В подлинномъ подписъ таковъ:

Князь Алексѣй Шаховскій

Князь Андрей Барятинскій²⁵

Василій Гуревъ²⁶

Андрѣй Марковичъ²⁷

Феодоръ Лисенко²⁸

В подлинномъ унѣ версале печать гетманская

На подлинномъ унѣ версале №3816.

**Конфірмаційний універсал Генеральної військової канцелярії
19 березня 1746 р.**

По указу ея величества государини императрици Елисаветъ Петровни самодержици всероссійской, и протчая, и протчая, и протчая.

Генеральной малороссійской старшинѣ, полковникамъ, а особливо полковниковѣ черниговскому, старшинѣ полковой, сотникамъ того полку з сотенными урядами и всѣмъ города Чернигова мѣщанамъ, и кому о томъ вѣдать надлежитъ, чрез сіе объявляется. Текущаго марта 9 дня при доношеніи войта черниговского Козми Каневского²⁹ з магистратомъ представленъ в Генеральную войсковую канцелярію данной оному магистрату Черниговскому в прошломъ 741 году з войсковой Генеральной канцелярії унѣверсаль для переписки в которомъ изображено. Яко того 741 году юля от 24 дня по челобитію бившого войта оноу магистрату Черниговского Иосифа Титова с протчими магистратовими, которимъ они представили, что многія грунта з жалованнихъ на онуе ратушѣ Черниговскую, старшину магистратовую, сель и другихъ угодій в разніе владѣнія неведомо почему поотходили. Такожъ полковникъ нинѣшній всякихъ ремеслихъ людей к работѣ в домъ свой привлекаетъ и за работу ничего имъ не платитъ. Онъ же полковникъ и полковая канцелярія тамошня в протекціи своей мѣщанъ знатнихъ содержитъ, от податей общенароднихъ увольняютъ, в козацое званіе мѣщанъ притягаетъ, помимо ратушной судъ к своему суду мѣщанъ и приежихъ людей привлекаютъ, торговимъ людемъ приежимъ товари ихъ в розне фартою продавать позволяютъ, и перекупне въ живущихъ пригородѣ Черниговѣ в дворахъ приежихъ разного званія людей з ратушнаго ведомства отняли и помочествовать в общенароднихъ нуждахъ мѣщанамъ тѣмъ людемъ запрещають. Его жъ войта, бурмистровъ и другихъ магистратовихъ чиновниковъ к своему суду привлекаютъ и тѣмъ многіе чинятъ обиди. И просили о такихъ отшедшихъ с подвладѣнія ихъ грунтахъ и угодіяхъ учиненій надлежащаго слѣдствія и разсмотренія, а на утверждение високомонаршими грамотами и гетманскими унѣверсалами ихъ права и привилегія на села Петрушинъ, перевозъ, мельницу Погорѣлого с озерами и сѣнокосами, ваговое от пудовъ на ратушѣ, а особливо на рангъ войтовства тамошняго на села Свинь, Березанку и Киселювку. Да на бурмистровъ надлежащее село Хмелницу от войсковой Енеральной канцелярії конфирмаціи особливо за силу имѣющого у нихъ унѣверсала гетмана Богдана Хмелницкого, о битіи оному магистрату Черниговскому в вѣдомствѣ Енеральной войсковой канцелярії опредѣленія и при томъ имѣющіеся при ономъ магистратѣ високомонаршіе жалованніе тому магистрату Черниговскому блаженнія и вѣчной славы достойнія памяти от високихъ ея императорского величества государей предковъ грамоти предявили. А именно великого государя царя и великого князя Алексѣя Михайловича самодержца всероссійского 7163 и 7169 годов. «1» На подтвержденіе правъ, привилегій и свободъ королей полскихъ тому майстрату наданныхъ. «2» с обнадеживаніемъ милостивого государевого жалованія и незабвенного навсегда призрачія войтамъ черниговскимъ з майстратомъ и всему посполству. «3» Великихъ государей, царя и великого князя Иоанна Алексѣевича и императора Петра Алексѣевича, самодержцовъ всероссійскихъ 7198 году, в которой повелено селу Петрушину, перевозу на рекѣ Деснѣ, мельницамъ стоячимъ, одной на рекѣ Булуосѣ, прозиваемой Погорѣлого, а другой на рекѣ Стрижнѣ, прозиваемой Ялоцкой с озерами, пахатными землями, сѣнками покосами и другими принадлежащими угодіи за силу листа гетмана Мазепа быть за ратушею Черниговскою во вѣчномъ владѣніи. Такожъ войту с мѣщани имѣть волное употребленіе по силѣ високомонаршихъ грамотъ и королевскихъ привилегій, и никому чрез право магдебурское к своему суду не притягать, майстеровимъ людемъ всѣхъ цеховъ никому ничего на полковника черниговского и на инихъ никакого безденежно и без платежу ничего недѣлать и никакихъ на себе ему полковнику и другимъ козакамъ поборовъ отнюдь не брать. А волнимъ людемъ, которіе поселились на мѣской землѣ и называются монастирскими, быть с мѣщанами обще во всякихъ платежахъ и податехъ. С мѣщанъ черниговскихъ полковнику и старшинѣ подводъ для своей работы не имать. На урядъ войтовства села Свинь, Киселювка и Березанка со всѣми к нимъ принадлежностми, и озеро Пчилскъ на бурмистровъ, село Хмелница, кромѣ пахатной землѣ по опредѣленному числу на ихъ войта, бурмистровъ и писара тою жъ високомонаршою грамотою утвержденной, якая де под разніе владѣнія отойшла, и имъ мѣщаномъ черниговскимъ повелено быть по прежнимъ ихъ правамъ и привилегіямъ королей полскихъ, а в привилегіяхъ де королей полскихъ между протчимъ повелено, чтобъ города Чернигова мѣщане никакихъ обидъ от всякихъ служилихъ людей не имѣли, а торговіе люде во всякихъ дѣлахъ имѣють подлежать уряду мѣскому.

А буди всякій служивій человѣкъ обнявъ домъ, или огородъ, или мѣсто, или продажею, или шинком, ремеслом, или другимъ какимъ промысломъ в городѣ Черниговѣ, такой имѣет подлежать праву магдебурскому и уряду мѣстному, всякие подати платить, а судится имѣ предъ войты и бурмистры противъ магдебурского права. А особливо презентовали ж прежнихъ гетмановъ унѣверсали, а именно: 1. гетмана Богдана Хмелницкого³⁰, в которомъ повелено войту черниговскому бить под вѣдомомъ его самого гетмана, и до оногo войта никто справи не имѣл би ни в чемъ толко онъ самъ гетманъ, и ствержено онимъ же унѣверсаломъ ему войту черниговскому млинъ Лопатинскій и Застриженскій и еговласти Кувѣчинскій, да на мѣскую потребу перевозъ и озера; 2. гетмана Ивана Бруховецкого в 1660 году о употребленіи на мѣскую сторожу подданныхъ из селъ Онисова³¹, Напоровки³², Холявина³³, Великой Веси³⁴ и Красного³⁵; 3. его жъ гетмана Бруховецкого в 1663 году о подтвержденіи правъ прежнихъ и озера здавна до мѣста принадлежащаго; 4. его же гетмана Бруховецкого в томъ же 1663 году о битіи при ратушѣ Черниговской мелницѣ на рекѣ Бѣлоусѣ состоящей, прозываемой Погорѣлого. И другіе многіе унѣверсали гетмановъ Ивана Вѣговского³⁶, Самойловича и Мазепи. Кои послѣ данна унѣверсаловъ в подозрѣніяхъ измѣни явились, да Ивана Скоропадского, которого унѣверсаломъ въ 709 году в которомъ ствержено оному жъ магистрату впредъ до далшой ласки село Суличевку³⁷, да в томъ же году другимъ, унѣверсаломъ вновь двѣ сѣножати, одну Мазапинскую, а другую Утвинскую для кошени сѣна в общую потребу проезжающимъ вновь утверждено жъ. Данила Апостола³⁸ и из Генеральной войсковой канцеляріи 734 году за битности управления гетманского уряду генерала князя Шаховского подтвердителніе за силу високомонаршихъ жалованныхъ грамотъ, королевскихъ привилегій и прежнихъ унѣверсаловъ гетманскихъ, и сверхъ то данное тогда жъ в Генеральную войсковую канцелярію сказкою оной войтъ Титовъ з майстратовими, показали. Яко имѣются в нихъ во владѣніи дѣйствителномъ перевозъ на рекѣ Деснѣ, мелница о двохъ каменяхъ Погорѣлого на рекѣ Бѣлоусѣ, ваговое от пудовъ, рыбніе ловлѣ да село Петрушинъ. А селцемъ Березанкою и деревнями Свиню, и Киселювкою владѣеть оной войтъ Титовъ, селомъ Хмелницею тамошніе бурмистры, да сѣнныхъ покосовъ малою частю, а протчіе грунта и угодія поотходили в разніе владѣніа о коихъ они именно имѣють показать при слѣдствіи. Данъ з Генеральной войсковой канцеляріи за битія Управления гетманского уряду генерала аншефа кавалера и Кевской губерніи генерала губернатора Леонтіева³⁹ по силѣ вишеписанныхъ високомонаршихъ грамотъ и гетманскихъ унѣверсаловъ на владѣніе ратуши селомъ Петрушиномъ, перевозомъ на рецѣ Деснѣ, мелницами стоячими, одной на рецѣ Бѣлоусѣ, а другой на рецѣ Стрижнѣ с озерами, пахатними землями и протчіими угодіями, а на урядъ войтовства селомъ Свиню, Киселювкою и Березанкою с озеромъ Пчилскомъ и со всѣми принадлежностми, да на владѣніе бурмистрамъ селомъ Хмелницею и протчіими угодіями подтвердителній унѣверсалъ и особливо за силу предписанного унѣверсалу гетмана Богдана Хмелницкого о битіи оному магистрату Черниговскому в вѣдомствѣ Генеральной войсковой канцеляріи, а о неимѣніи полковнику черниговскому и полковой тамошней канцеляріи к оному майстрату и всѣмъ мещанамъ и мастеровимъ людямъ такъ в судахъ и расправахъ, яко и в протчемъ никакова дѣла. И велено даби генеральная малороссійская старшина, полковники, а особливо полковникъ черниговскій, старшина полковая, сотники того полку и всякъ кому о томъ вѣдать надлежитъ, о битіи при томъ магистратѣ оними високомонаршими грамотами и гетманскими унѣверсалами и при рангу тамошнего войтовства и бурмистровъ утвержденнимъ показаннымъ селамъ, грунтам и протчіимъ угодіямъ в ненарушномъ владѣніи вѣдая в отбираниі с нихъ всякихъ пожитковъ и малѣйшого нечинили затрудненія и помѣшателства под опасеніемъ отвѣта. Особливо же оной полковникъ черниговскій с полковою старшиною, сотниками того полку и с урядами и никто другій до оногo Черниговского майстрату ни в чемъ и малѣйшемъ дѣла не имѣли и в суда оногo магистрата и расправи не касались, и тѣмъ никакова в оному майстратѣ помѣшателства не чинили. Аби суду и расправѣ в томъ майстратѣ за силу височайшихъ грамотъ по правамъ магдебурскимъ, а ежели би кто судомъ оногo магистрата доволенъ не билъ, тотъ апеліовал би прамо в Генеральную войсковую канцелярію. Такожъ одного войта, бурмистровъ и всѣхъ тамошнихъ мѣщанъ къ какимъ употребленіямъ от полковой тамошней канцеляріи не занимать и никакихъ имъ озлобленій не чинить. А имѣеть оной майстратъ от селѣ состоятъ в особливомъ вѣдомствѣ Генеральной войсковой канцеляріи, и тѣ состоящіе в вѣдомствѣ майстрата мѣщане и протчіе всѣ майстратовіе люде должны в отбываніи общенароднихъ повинностей исполнять по расположеніямъ того майстрату, а впредъ тамошня полковая Черниговская канцелярія онихъ мещанъ и мастеровихъ людей в протекціи держать и от общенароднихъ повинностей увольять отнюдь не должно. Касающіеся же наряды и расположенія на онихъ Черниговского майстрата мѣщанъ и другіхъ, вѣдомства майстратового людей, должно чинить

без всякого отягощенія со уравненієм о протчіихъ же вишепомянутихъ мелницахъ, грунтахъ и угодяхъ в предписанной высокомонаршой грамотѣ и в гетманскихъ унѣ версалахъ показаннихъ, которіе какъ оной бившій войтъ Титовъ з майстратомъ сказкою показали поотходили вдругіе разніе владѣнія, велено учинить слѣдствіе и разсмотреніе в судѣ войсковомъ Енералномъ. Того ради по указу ея императорского величества присудствующіе в Генеральной войсковой канцеляріи члени опредѣлили данной оному майстрату Черниговскому в прошломъ 741 году о вишеписанномъ унѣ версалѣ под височайшимъ ея императорского величества именемъ переписать которій и данъ в Глуховѣ, 1746 года, марта 19 дня.

В подлинномъ подпись таковъ:

Брегадиръ Иванъ Иллѣнъ⁴⁰

Судія Енералній Федоръ Лисенко

Полковникъ Алексѣй Изволскій⁴¹

Генералній подскарбій Михайло Скоропадскій⁴²

Полковникъ Иванъ Челищевъ⁴³

Енералній асаулъ Петръ Валкевичъ⁴⁴

В подлинномъ унѣ версалѣ печать восковая.

¹ Шаховський Олексій Іванович (бл. 1690 – 1737) – російський державний діяч, князь, сенатор, генерал-аншеф. У 1734 – 1736 рр. очолював Правління гетьманського уряду.

² Йосиф Титович – чернігівський війт у 1731 – 1746 рр.

³ Олексій Михайлович Романов (1629 – 1676) – російський цар у 1645 – 1676 рр.

⁴ Брюховецький Іван Мартинович (1623 – 1668) – запорозький кошовий, «кошовий гетьман» у 1661 – 1663 рр., гетьман Лівобережної України у 1663 – 1668 рр.

⁵ Білоус – річка на Чернігівщині, права притока Десни.

⁶ Самойлович Іван Самійлович (? – 1690) – на початку 1668 р. чернігівський полковник, генеральний суддя у 1669 – 1672 рр., гетьман Лівобережної України у 1672 – 1687 рр.

⁷ Петрушин – нині село Чернігівського району.

⁸ Десна – річка на Чернігівщині, ліва притока Дніпра.

⁹ Стрижень – річка на Чернігівщині, права притока Десни.

¹⁰ Свинь – село відсутнє на сучасній топографічній карті Чернігівської області.

¹¹ Киселівка – нині село Чернігівського району.

¹² Березанка – нині село Чернігівського району.

¹³ Пчельськ – озеро відсутнє на сучасній топографічній карті Чернігівської області.

¹⁴ Хмільниця – нині село Чернігівського району.

¹⁵ Мазепа Іван Степанович (1639 – 1709) – видатний український державний діяч, гетьман Лівобережної України у 1687 – 1709 рр.

¹⁶ Іоанн Олексійович (1666 – 1696) – московський цар. Під час стрілецького заколоту посаджений на престол 23 травня 1682 р. як «перший цар». Після повалення та усунення від влади Софії Олексіївни у 1689 р. продовжував вважатися царем разом з Петром I до смерті у 1696 р.

¹⁷ Петро Олексійович (1672 – 1725) – московський цар у 1682 – 1721 рр., імператор з 22 жовтня 1721 – по 28 січня 1725 р.

¹⁸ Скоропадський Іван Ілліч (1646 – 1722) – військовий канцелярист у гетьмана І. Самойловича у 1675 – 1676 рр., чернігівський полковий писар у 1681 – 1694 рр., генеральний бунчужний з 1698 р., полковник Стародубського полку у 1706 – 1708 рр., гетьман Лівобережної України у 1708 – 1722 рр.

¹⁹ Суличівка – нині село Ріпкинського району.

²⁰ Цеханович Ієронім – смоленський земський суддя, польський ревізор. 25 березня 1625 р. Чернігів отримав королівський привілей, в якому чітко окреслена ревізором І. Цехановичем територія передавалася щойно обраному міському уряду – магістрату.

²¹ Сигізмунд III Ваза (1566 – 1632) – польський король у 1587 – 1632 рр., шведський король у 1592 – 1599 рр.

²² Владислав IV Ваза (1595 – 1648) – польський король у 1632 – 1648 рр.

²³ Генеральна військова канцелярія – вища адміністративна установа Гетьманщини XVII – XVIII ст. Здійснювала військове, адміністративне і фінансове управління. Підпорядковувалася гетьману, а безпосередньо керував її діяльністю генеральний писар.

²⁴ Глухів – столиця Гетьманщини у 1708 – 1764 рр. Нині райцентр Сумської області.

²⁵ Барятинський Андрій Трофімович (1698 – 1750) – відомий російський військовий, державний діяч, генерал-майор, сенатор, князь. У 1736 – 1738 рр. член Правління гетьманського уряду.

²⁶ Гурьев Василь – член Правління гетьманського уряду.

²⁷ Маркевич Андрій Маркович (1674 – 1747) – генеральний підскарбій у 1729 – 1740 рр. У 1734 р. увійшов до складу Правління гетьманського уряду.

²⁸ Лисенко Федір Іванович – чернігівський полковий осавул у 1710 – 1714, 1717 – 1723 рр., березинський сотнику 1723 – 1728 рр., генеральний суддя у 1741 – 1751 рр. Член Правління гетьманського уряду.

²⁹ Кузьма Каневський – чернігівський віт у 1746 – 1756 рр.

³⁰ Хмельницький Богдан (1595 – 1657) – видатний український державний діяч, полководець, гетьман України у 1648 – 1657 рр.

³¹ Анисів – нині село Чернігівського району.

³² Напорівка – село відсутнє на сучасній топографічній карті Чернігівської області.

³³ Халявин – нині село Чернігівського району.

³⁴ Велика вісь – нині село Ріпкинського району.

³⁵ Красне – нині село Чернігівського району.

³⁶ Виговський Іван (бл. 1608 – 1664) – український державний діяч, гетьман України у 1657 – 1659 рр.

³⁷ Суличівка – нині село Ріпкинського району.

³⁸ Апостол Данило Павлович (1654 – 1734) – український державний діяч, гетьман Лівобережної України у 1727 – 1734 рр.

³⁹ Леонтьєв Михайло Іванович (1682 – 1752) – генерал-аншеф, київський генерал-губернатору 1741 – 1752 рр.

⁴⁰ Ільїн Іван Кіндратович – член Правління гетьманського уряду.

⁴¹ Извольський Олексій Петрович – член Правління гетьманського уряду, полковник у 1745 – 1750 рр.

⁴² Скоропадський Михайло Васильович (1697 – 1758) – український державний діяч, генеральний підскарбій у 1741 – 1753 рр. Член Правління гетьманського уряду.

⁴³ Челіщев Іван Алферович – член Правління гетьманського уряду, полковник у 1745 – 1750 рр.

⁴⁴ Валькевич Петро Васильович – генеральний осавул у 1741 – 1758 рр., член Правління гетьманського уряду.

Анна Доманова

КОНФИРМАЦИОННЫЕ УНИВЕРСАЛЫ ГЕНЕРАЛЬНОЙ ВОЙСКОВОЙ КАНЦЕЛЯРИИ ЧЕРНИГОВСКОМУ МАГИСТРАТУ

В статье представлены тексты конфирмационных универсалов Генеральной Войсковой канцелярии 1734 и 1746 годов, данные Черниговскому магистрату с целью подтверждения его прав и привилегий.

Ключевые слова: Украинское казацкое государство, Магдебургское право, Черниговский магистрат, Генеральная Войсковая канцелярия, конфирмационный универсал.

Hanna Domanova

GENERAL MILITARY OFFICE CONFIRMATION UNIVERSALS TO CHERNIHIV MAGISTRATE

Texts of the confirmation universals of General Military office of 1734 and 1746 years which were given to Chernihiv magistrate for the purpose of confirmation of its rights and privileges are presented in the article.

Key words: Ukrainian Cossack state, Magdeburg Law, Chernihiv magistrat, General Military office, confirmation universal.

УДК : 930.2 : 339.1(09) (47+560) «17»

Юлія Головка

РЕЄСТРАЦІЙНО-ОБЛІКОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ РОСІЙСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ МІСІЙ В ОСМАНСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ТОРГІВЛІ ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ ХVІІІ ст.

У статті розглядаються інформативні можливості реєстраційно-облікової документації російських консулів та дипломатичних представників в Османській імперії як джерело з історії морської та сухопутної російсько-турецької торгівлі та комерційної навігації в останній чверті ХVІІІ ст.

Ключові слова: документація, джерело, торгівля, Османська імперія.